

Recensies

G. van Herwijnen, e.a., *Bibliografie van de stedengeschiedenis van Nederland* (Acta collegii historiae urbanae societatis historicorum internationalis; Leiden: Brill, 1978, 355 blz., kaart, ISBN 90 04 05700 5).

Naar dit werk is door veel historici verlangend uitgezien, sinds in 1960 de eerste aanstalten tot het vervaardigen ervan door Niermeyer en Fockema Andreae waren gemaakt. Nu ligt het dan eindelijk kant en klaar voor ons als product van het Historisch Seminarium van de universiteit van Amsterdam en als persoonlijke prestatie van drs. G. van Herwijnen. Het is bijzonder plezierig te constateren, dat het de verwachtingen geenszins teleurstelt. De opzet, waarvan de bruikbaarheid van een bibliografie in zo hoge mate afhangt, is goed. Het werk registreert de voor het zorgvuldig gedefinieerde onderwerp relevante grote en veel kleine tot zeer kleine bronnedities van allerhande aard en, zoals de inleiding zegt, studies over de 'geschiedenis van een stad in haar ruimtelijke ontwikkeling en materiële verschijningsvorm, de geschiedenis van haar bewoners en hun politiek, bestuurlijk, economisch, godsdienstig, wetenschappelijk en cultureel handelen' met dien verstande dat de neerslag van de activiteiten 'duidelijk zichtbaar' moet 'zijn in het stedelijk leven'.

Uit de literatuur is een ruime selectie gemaakt, die bevredigend is; al zal menig gebruiker die de keuze uit artikelen in regionale periodieken bekijkt, wel eens van mening zijn dat hijzelf juist een ander artikel naar voren gehaald zou hebben, een ander onderwerp belicht, - hij zal dadelijk toegeven dat de geleverde titels inzicht geven in de verscheidenheid van de aanwezige publicaties. De spreiding van de titels over de verschillende rubrieken roept soms vraagtekens op. Van Herwijnen wijst de gebruiker overigens bij voorbaat op de wenselijkheid om; op zoek naar een bepaald onderwerp, verschillende rubrieken te raadplegen. Ook komt het voor, dat van een in de rubriek 'algemeen' opgenomen reeks (zie: de Fibula-Heemschut-reeks) een aantal delen wel, andere niet onder de afzonderlijke steden genoemd worden zonder dat de kwaliteit van de deeltjes daarbij een rol lijkt te spelen.

Het boek bereikt een hoge mate van nauwkeurigheid; zelfs het register laat de lezer niet in de steek. De wijze van titelbeschrijving sluit aan bij De Bucks *Bibliografie der geschiedenis van Nederland*, een begrijpelijke decisie, al zou de lezer er gemak van hebben als hem, bijvoorbeeld door het gebruik van *inverted comma's* meteen duidelijk werd wanneer hij met een artikel, niet met een zelfstandige publicatie te doen heeft. De aanduiding van de verschillende rubrieken springt niet sterk naar voren en het vereist enige oefening om haar in het oog te houden. Maar verder niets dan goeds over dit voortreffelijke instrument dat we met veel vertrouwen kunnen hanteren.

Johanna Kossmann

J.-L. Kupper, *Raoul de Zühringen, évêque de Liège, 1167-1191. Contribution à l'histoire de la politique impériale sur la Meuse moyenne* (Académie royale de Belgique. Mémoires de la classe des lettres, 2e série LXII, ii; Brussel, 1974, xxxvm + 230 blz.).

Men kan zich afvragen of het nog wel veel zin heeft om een werk te bespreken dat men als recensent pas vier jaar na het verschijnen toegezonden kreeg, en dat bovendien onmiddellijk de nodige belangstelling heeft gekregen. Prof. J. Baerten van de Vrije Universiteit te Brussel publiceerde al in 1976 een uitvoerige replek in het *Belgisch tijdschrift voor filologie en geschiedenis*, LIV (1976) 1109-1122 waarbij de aandacht werd toegespitst op wat Kupper had verteld over de relatie tussen het graafschap Loon en het prinsbisdom Luik. Ikzelf inspireerde mij op de resoluten van Kupper's boek in de *Winkler Prins geschiedenis van de Nederlanden*, I (1977), toen ik aandacht besteedde aan de relaties van de roomse keizers met de Nederlanden, inzonderheid Luik. Hiermee wil ik aanduiden dat er belangstelling voor het werk bestaat en dat het dus niet nodig is om via een recensie het werk aan het belangstellend publiek bekend te maken. Het komt ons voor dat een korte presentatie van het werk volstaat voor hen die het toch nog niet zouden kennen. Kupper bestudeert de figuur van de Luikse prins-bisschop Radulfus van Zahringen, die er regeerde tussen 1167-1191. De data zijn dus ruim parallel met die van de regering van keizer Frederik I Barbarossa. De band is meteen gelegd. Frederik heeft geprobeerd om de aangetaste positie van de rijkskerk na het concordaat van Worms (1122) weer te versterken. Daarvoor werd een machtsstrijd uitgevochten. Men zag te Luik en in de omgeving van paus Alexander III node een creatuur van de keizer, op de zetel van de heilige Lambertus komen. Voor de nieuwe bisschop was dit trouwens maar een troostprijs: hij had een verkiezing tot aartsbisschop van Mainz gemankeerd. Het is niet nodig hier in details te treden. Laat het volstaan met erop te wijzen hoe Frederik eerst niet zo erg ingenomen was met de clericus, nadien wel, gewoon als een gevolg van de machtsverhouding tussen de beide families van de Hohenstaufen en van de Zahringen, die in Zuid-Duitsland en Zwitserland aan een machtig territoriaal complex werkten.

Kupper heeft in zijn boek dan ook de biografie gezien als een reeks diptieken waarin de wederzijdse belangen scherp in het oog werden gehouden: de twee families tegenover mekaar, de bisschop tegenover Luik, keizerlijke macht tegenover Lotharingische macht. Dit aspect 'l'effacement du pouvoir impérial' vormt het laatste deel van het werk: de opvolging van Radulf in 1191, en de dood van Hendrik VI enkele jaren later, waren episodes die de deemstering van de keizerlijke aanwezigheid in de Maasvallei illustreren.

Het werk is bijzonder aangenaam gepresenteerd: een biografie, niet om de biografie, maar als een illustratie voor een ruim maatschappelijk verband. Het is een typisch werk van de soliede mediëvistische traditie aan de universiteit te Luik. Enkel het constant gebruik van de uitdrukking 'espace beige' doet anachronistisch aan.

L. Milis

P. A. Henderikx, *De oudste bedelordekloosters in het graafschap Holland en Zeeland* (Hollandse Studiën, X; Dordrecht: Historische vereniging Holland, 1977, ix + 249 blz., f50,-, geen ISBN-nummer).

De auteur van dit onderzoek naar de oudste bedelordekloosters in het graafschap Holland en Zeeland, P. A. Henderikx, heeft willen nagaan, of voor de Hollandse en Zeeuwse steden de twee hypothesen van Le Goff opgaan: a) is er een vast en omkeerbaar verband tus-